

Gemeente van onze Heer, lieve mensen van God,

Allereerst moet ik u zeggen dat het thema van vandaag, de vergeving, mij nauw aan het hart ligt. Bijna achttien jaar was ik dominee in de gevangenis en wie daar over dit thema preekt heeft oplettende luisteraars. Dat begrijpt u natuurlijk ogenblikkelijk: de bajes is een pakhuis vol zondaren, hoor ik u denken.... Iedereen daar is afhankelijk van de vergeving, dus hoe kan het anders. Ook al bent u nooit in een gevangenis geweest, dat voelt u natuurlijk perfect aan. Maar misschien moeten we met de gelijkenis van vandaag in de hand wel even zeggen dat dat in de kerk niet veel anders is: ook dat is immers een pakhuis vol mensen die afhankelijk zijn van de vergeving! Laat het ons maar vast gezegd zijn.

Ik zal u even meenemen naar binnen, de gevangenis in, en u laten horen wat mijn gemeenteleden achter de muren op te merken hadden over dit Schriftgedeelte. Zo heb ik in de gevangenis vaak mijn diensten voorbereid, door mannen van te voren de tekst voor te leggen en te horen hoe zij reageerden. Vaak hadden ze verrassende inzichten en waren ze buitengewoon 'streetwise', en dat is ook een vorm van wijsheid. Dit was hun reactie op dit Schriftgedeelte. Eén van hen zei: "Vergeving is mooi natuurlijk, maar wat moet je met mensen die ondanks nieuwe kansen gewoon doorgaan? Voor wie vergeving niet een nieuwe kans is op weer een toekomst, maar die hun criminele activiteiten gewoon voortzetten. Wat moet je daarmee?" Een hele goede vraag natuurlijk! Omdat we in de bajes ook van 'close-reading' houden, ontdekten we dat de man uit de gelijkenis met de grote schuld weliswaar ruimhartig maar ook maar één keer vergeven wordt! Dat was mijzelf nog niet eens zo opgevallen. Dit is dan ook gelijk een van de weerhaakjes aan deze gelijkenis van Jezus.

Dat het een gelijkenis is over oneindig vaak vergeven, maar dat dat kennelijk niet geldt voor de eerste speler in dit verhaal, de man die niet zelf vergeeft en geen lering trekt uit zijn vergeving. Hij wordt overgegeven aan de rechtsbeulen. Het doek valt voor hem. Zou het zo kunnen zijn dat de Koning met die eenmalige ruimhartige vergeving wil voorkomen dat onder de dekmantel van de liefde het kwaad gewoon door kan woekeren? Hier worden gelijk de contouren van de vergeving helder aangegeven! Want dat zien we immers om ons heen gebeuren, dat mensen ruimhartig vergeven worden maar zelf vervolgens weer op een akelige manier nieuwe slachtoffers maken. Dat is niet een probleem dat enkel is voorbehouden aan recidiverende bajesklanten. Denk maar aan priesters, die te lang zijn toegedekt met de zogenaamde mantel der liefde wanneer er sprake was van grensoverschrijdend gedrag. Onder het mom van de vergeving konden kwalijke praktijken gewoon doorgaan. De commissie Deetman heeft daar helaas vele voorbeelden van gevonden. Is met andere woorden soms de vergeving eenmalig om verdere slachtoffers te beschermen? Om te voorkomen dat de vergeving een dekmantel kan worden? Het is een vraag die zich met klem opdringt bij deze gelijkenis.

Laten we nog eens goed kijken naar onze tekst. Wat nogal eens wil helpen bij het beter verstaan van de gelijkenissen van Jezus, is dat wij onszelf de vraag stellen welke rol wij spelen in dit verhaal. Als we het zou mogen uitspelen op het toneel, welke rol zouden we dan kiezen?

We kunnen natuurlijk zeggen dat wij de man, de vrouw zijn die een rancuneuze tegenspeler tegenkomt die ons de kleinste vergrijpen na blijft dragen. De man uit scene twee, zeg maar. Dan zijn we slachtoffer. Maar ik denk dat het eerlijker is om te kiezen voor de rol van de man, de mens, met de grote schuld. Want bij de Koning van hemel en aarde staan we, lijkt me, behoorlijk in het krijt.

Alles wat we aan schuld hebben opgebouwd aan vervuiling van Gods aarde, aan ongelijkheid tussen mensen, aan onrecht dat maar duurt, aan laksheid, het zou genoeg reden zijn om ons voorgoed af te straffen. Maar dat doet God niet. Hij laat ons bestaan in zijn oneindige geduld.

Opmerkelijk is dat Mattheus het verhaal vertelt in twee bijna identieke scènes. In beide scènes gaat het over een man met een schuld, die terugbetaald moet worden. In beide gevallen gaat het over het volstrekt legitieme recht om terugbetaald te worden. Alleen de plaats van de scènes is anders. De eerste scene speelt zich af in het paleis van de Koning en de tweede scene speelt zich af op straat, daar heerst het recht van de sterkste. In het paleis van de koning niet. Daar wint de barmhartigheid het. Dat is interessant, want kennelijk laat Jezus ons weten dat waar God regeert de barmhartigheid het wint van het blote recht. Daar zingt men met Willem Barnard: "De aarde is vervuld van goedertierenheid, van goddelijk geduld en goddelijk beleid". Gods oneindige barmhartigheid is in staat het anders te doen dan de wetten van de straat.

Dat is prachtig natuurlijk, dat de Koning in staat is om ons tot vrije mensen te maken en dat zijn barmhartigheid alle schuld kwijt scheldt, maar zijn daar dan geen grenzen aan? Dat is de volstrekt terechte vraag van Petrus. Maar Jezus draait de vraag van Petrus om en eigenlijk vraagt hij hem: waar leef je zelf van? Daar begint het namelijk mee, met je te binnen brengen dat wij zelf met een aanzienlijke portie schuld bestaan in Gods geduld. Daar moet Petrus mee beginnen, met dat besef. Hij moet met andere woorden zich realiseren dat hij de man uit scene één is. De man die in één klap vergeven wordt en als een vrij mens mag leven. En vanuit dat besef moet hij naar zijn broeder stappen.

Het is een harde boodschap voor Petrus: wie vanuit dat besef geen vergeving kan schenken verspeelt ook het recht er zelf van te leven. Op een ander moment heeft Jezus al hetzelfde gezegd: "Als je naar het altaar gaat en je bedenkt onderweg dat je iets tegen je broeder of zuster hebt, verzoen je dan eerst met hem...". Voor het geval u het niet goed gehoord hebt, er staat : eerst! Dus niet alleen maakt het feit dat we zelf leven van de vergeving de stap naar een ander mogelijk. Dat is nog te vrijblijvend. Het maakt de stap naar de ander noodzakelijk! Misschien dat daarom de nieuwe vertaling die beroemde regels in het Onze Vader ook vertaald heeft zo dat ze een nieuwe wending krijgen: "en vergeef ons onze schulden zoals ook wij onze schuldenaars vergeven **hebben**". Eerst de schuldenaars vergeven en dan pas gaan vieren. Eerst naar de mensen en dan naar God. Dat is de volgorde.

God kan kennelijk even wachten, die heeft engelengeduld, maar wij mensen niet.... Voor we naar God gaan, moet kennelijk eerst gebeuren, dat we op zoek gaan naar degene die bij ons in het krijt staat.

Overigens komt dat engelengeduld God ook niet aanwaaien! Daarom is het zo troostend dat we naast Mattheus ook die tekst uit Exodus gelezen hebben. Als het volk van Israel, zelf net bevrijd, dan toch weer terug gaat naar de goden van de straat, naar het gouden kalf, dan denkt God er één ogenblik aan om dat hele volk de rug toe te keren en moet Mozes God zelf te binnen brengen dat Hij toch oneindig in zijn barmhartigheid is. Zelfs God moet daar wel eens aan herinnerd worden...Als dat geen bemoedigende gedachte voor ons stribbelaars is!

Nog even terug naar het begin van onze gelijkenis, waar Jezus Petrus' vraag hoe vaak hij moet vergeven beantwoordt met zijn beroemde zeventig maal zeven maal. Petrus zal daar, met zijn oren geschoold in de joodse traditie, ongetwijfeld de woorden van Lamech in terug gehoord hebben. Lamech, de afstammeling van Kain, de man van de oneindige wraak. In Genesis 4 lezen we over deze Lamech, dat hij tegen zijn vrouwen zegt: "Wie mij verwondt, die sla ik dood, zelfs wie mij maar een striem toebrenkt. Kain wordt zevenmaal gewroken, Lamech zevenenzeventig maal! Zeven als symbool van de week en de tijd, zeventig als symbool voor de volkeren. Met andere woorden: de wraak van deze Lamech is oneindig en wereldwijd.

Zo zet Jezus al direct de toon, door dit verhaal mee te laten klinken. En de gelijkenis die dan volgt is als een krachtige tegenbeweging. Tegen de oeverloze wraak klinkt deze gelijkenis als een oproep mee te doen met die rivier van barmhartigheid die over de wereld uit wil stromen.

Wie dat water voor zichzelf wil houden en een dam wil opwerpen, die komt Jezus vandaag hard tegen. Want dat staat hij niet toe.

Twee manieren van leven zijn het. Leven vanuit de wraak en het recht van de sterkste of leven vanuit goddelijk geduld, want dat is immers de lucht waar we allemaal van ademen.

Jezus nodigt ons uit. Opdat we als gemeente ons steeds te binnen brengen hoezeer wij zelf leven van Gods goedheid. Om die door te geven, zonder berekening en zonder dammen op te werpen. Amen.